

يەكەم گەشتى سىسى بۇ ئەنقەرە؛ پەيوەندىي نىۋان مىسر و توركىيا دواى ۱۱ سال چۈن گۇرا؟

وەرگېرانى لە فارسييەوہ: پینوس

بىرپارە پۇژى 4ى ئەیلوولى ۲۰۲۴ عەبدولفەتاح سىسى، سەرۋكى مىسر، بە مەبەستى بەشداريكردن لە كۆبوونەوہى “ئەنجومەنى بالاي ھاريكاريى ستراتيجيى نىۋان توركىيا و مىسر” سەردانى ئەنقەرە بكات. يەكەم سەردانى سىسى بۇ توركىيا كە لە سالى 2013 بە كودەتايەك لە مىسر ھاتە سەر دەسلەلات، زۇر گرنگە، چونكە ئەوہ نيشاندەرى گۇرانە لە “دوژمنايەتیی گەورە” وە بۇ “دۇستايتيى گەورە” لە پەيوەندىيەكانى ئەنقەرە و قاھيرەدا. لەم دیدارەدا پەجەب تەيب ئەردۇغان و سىسى چەندان رېككەوتننامە واژۇ دەكەن كە پەيوەندىيە دووقۇلييەكان بەرەو ئاستيكي نوي بەرز دەكەنەوہ. ھەرۋەھا لە دیدارەكەدا پرسەكانى ناوچەكە، بەتاييەت لىبيا و غەزە تاوتوي دەكەن.

ئامانجى ھاوبەش: زيادكردى قەبارەى بازرگانى بۇ ۱۵ مليار دۇلار لە ماوہى پىنج سالدا

بىرپارە سەرۋككۆمارى مىسر لەگەل شاندىكى گەورە كە وەزير و بەرپرسانى بالاي تىدايە، گەشت بۇ ئەنقەرە بكات. سەردانەكەى سىسى بۇ ئەنقەرە، دواى سەردانەكەى ئەردۇغان دىت بۇ قاھيرە لە مانگى شوباتدا كە ھەردو و لات بە ميژوويى وەسفيان كرد. ئەردۇغان و سىسى سەرۋكايەتیی كۆبوونەوہكانى “ئەنجومەنى بالاي ھاريكاريى ستراتيجيى” دەكەن كە لە ئەنقەرە بەرپوہ دەچىت. پىشبينى دەكرىت لە چوارچىوہى “ئەنجومەنى بالاي ھاريكاريى ستراتيجيى” كە بۇ يەكەم جارە پىك دىت، ھەنگا و بنرىت بۇ پەرەپىدانى پەيوەندىيە ئابورى و بازرگانىيە دووقۇلييەكان و ھاوكاريى ھەردو و لات لە بوارەكانى وەك گەشتياري، گواستەنەوہ، وزە، گەشتياري و، پيشەسازىيەكانى بەرگرى. ھەردو و سەركرە لە كۆبوونەوہى ۱۴ى شوباتدا ئامانجى زيادكردى قەبارەى بازرگانىيى نىۋانيان بۇ ۱۵ مليار دۇلار لە ماوہى پىنج سالدا دانا.

وەك ئامادەكارىيەك بۇ ئەو كۆبوونەوہيەى كە بىرپارە لە ئەنقەرە بەرپوہ بچىت، وەزيرى دەرەوہى توركىيا و مىسر، ھاكان فيدان و بەدر عەبدولعاتى، سەرەتاي مانگى ئاب لە قاھيرە كۆ بوونەوہ. ھەردو و لا پايان گەياندوہ كە كار لەسەر ئەو پرسانە دەكەن كە پەيوەندىيان بە فراوانكردى رېككەوتنى بازرگانىيى ئازادى توركىيا و مىسر و دەستپىكردەنەوہى خزمەتگوزارىيەكانى كەشتيى پۇ-رۇ (Roll-on/roll-off) بۇ گواستەنەوہى ئۆتۆمبىل و ھۆكارەكانى دىكەى گواستەنەوہ لە نىۋان مىرسين و ئەسكەندەريە ھەيە.

۲۰۱۳-۲۰۲۴: گۇرانكارىي گەورە

راستىيەكەى، بەھا رەمزيەكانى سەردانەكەى سىسى بۇ توركىيا بەقەد ناوہرۋكى ئەم گەشتە گرنگە. دواى پروداوہكانى سالى ۲۰۱۳، ساردترين قۇناغى پەيوەندىيەكانى نىۋان توركىيا و مىسر دەستى پى كرد؛ ئەو پەيوەندىيەى كە سالى داھاتوو (۲۰۲۵)، دەپتە پەيوەندىيەكى ۱۰۰ سالە. سىسى كە بىرپارە لە ئەنقەرە بە پروتوكۇلى فەرمى پيشوازيى لى بكرىت، لە ۳ى تەممووزى ۲۰۱۳ لە كودەتايەكى سەربازيدا محەمەد

مورسی، یه کهم سه روکی هه لېژېردراوی میسری له کار لا برد و، دواتر بووه سه روککوماری میسر. لهو کاته دا تورکیا په یوه نډیه کی نزیکی له گه ل ئیخوان موسلیمین هه بوو و دهیویست په یوه نډیه کی گشتگیر له گه ل مورسی دابمه زړینیت؛ ئەمەیش به “میحوه ری ئەنقەرە- قاهیره” پیناسه ده کرا. دواي پروخانی مورسی، تورکیا یه کییک بوو لهو ولاتانه ی که کاردانه وهی توندی هه بوو به رامبەر به کوده تاکه ی سیسی و بو ماوه یه کی زور ئەم هه لویسته ی پاراست.

له م سالانه دا که په یوه نډیه کانی نیوان هه ردوو ولات له سه ختترین ئاستیدا بوو و په یوه نډیه دیپلوماسییه کان به ته و اوای پچرا، ئەردوغان، سه روکی تورکیا، به شیوه یه کی شه خسی، سیسی له وتاره کانیدا ده کرده ئامانج و تهنانه ت له بانگه شه کانی هه لېژاردندا به “بکوژ” و “کوده تاچی” ناوی برد و رای گه یاند که “هه رگیز ته و قه له گه ل سه رکرده کانی وه ک سیسی ناکات.”

ئەردوغان له وتاریکی بانگه شه ی هه لېژاردندا پیش هه لېژاردنی دووباره ی شاره وانیی ئەسته نیوول له سالی ۲۰۱۹، پرسی کیشه دیپلوماسییه کانی له گه ل میسر له سیاسه تی ناوخو دا به کار هیئا و وتی: “تایا پروژی یه کشه ممه دهنگ به سیسی ده دین یان بینالی یلدرم (کانیدی حزبی ده سه لاتدار و سه روکوه زیرانی پیشووی تورکیا)؟”

گه رانه وه له “ته نیایی به نرخ”

ئەو قوناغه ی که تورکیا کیشه ی قوولی دیپلوماسی له گه ل میسر دا هه بوو، به شیک بوو لهو قوناغه ی که ئەم ولاته له سیاسه تی دهره ویدا سیاسه تی “ته نیایی به نرخ” ی په پره و کردبوو؛ زاراوه یه ک که ئیبراهیم کالین، راویژکاری بالای ره جبه ته ییب ئەردوغان و سه روکی ئیستای ریکخراوی ئاسایش و هه والگری (MIT) بۆ وه سفکردنی سیاسه تی دهره وه ی تورکیا بۆ ئەم قوناغه خستبووه روو. لهو ماوه یه دا تورکیا، سه وودیا و ئیماراتی به تیوه گلان له کوده تاکه ی ۱۵ ی ته ممووزی ۲۰۱۶ تۆمه تبار کرد و بهو هویه یه شه وه په یوه نډیه کی سه ختی له گه ل ئەو ولاتانه هه بوو. هه روه ها ره خنه کانی ئەمریکا و یه کیتیی ئەوروپا سه باره ت به دامه زراندنی باری نائاسایی له دواي کوده تاکه، بووه هوی ئەوه ی په یوه نډیه کانی تورکیا له گه ل ئەو ولاتانه ئالۆزتر بیت. سه ره رای ئەوانه، له سالی ۲۰۱۸ وه یونان و کوماری قوبرس له په پره وکردنی سیاسه تی گوشه گیرکردنی تورکیا له پروژه لاتی دهریای ناوه راست، سه رکه وتیان به ده ست هیئاوه. جگه له وه ییش، به شداریی راسته وخوی تورکیا له مملانیکانی لیبیا و پیشه اته نیوده وه لته ییه کانی دیکه، ئەنقهره ی ناچار کرد هه ولی ئاساییکردنه وه ی په یوه نډیه کانی له گه ل هه موو ئەو ولاتانه بدات که له گه لیاندا کیشه ی هه بووه؛ به تاییه ت ئیسرائیل و میسر.

هه وه لکانی ئاساییکردنه وه ی په یوه نډیه کانی نیوان تورکیا و میسر که له سالی ۲۰۲۰ دهستی پی کرد، تا سالی ۲۰۲۳ به رده وام بوو، که بووه هوی ئەوه ی که هه ردوو لا به شیوه یه کی هاوبه ش بالیوزیان ده ستیشان کرد. ئەردوغان و سیسی بۆ یه کهم جار له ۲۰ تشرینی دووه می ۲۰۲۲ له مه راسیمی کردنه وه ی مؤندیال که له قه تهر به ریوه چوو، یه کترین بینی و بریاریان دا دریژه بهو پروسه یه بدن.

تورکیا چیتز هاتنی سیسی بۆ سه ر ده سه لات به “کوده تا” ناو نابات

گورانکاریه گه وره که له په یوه نډیه کانی تورکیا و میسر، شیوازی پیناسه کردنی ئەنقهره ی بۆ رووداوه کانی

تەممووزى ۲۰۱۳ گۆپريوه. بۇ نموونه، لە ماوهى سالانى پەيوەندييه ساردهكاندا، مالىپەرى فەرمىي وەزارەتى دەرەوى توركيا پروداوهكانى سالى ۲۰۱۳ى بە “كودەتا” وەسف دەکرد و ئاماژەى بەوه دەدا كە پەيوەندييهكانى توركيا و مىسر بەهۆى ئەو پروداوهوه بەتەواوى ئالۆز بوو. بەلام لە سالى ۲۰۱۹وه كە بپارى ئاسايكردنەوى پەيوەندييهكان درا، دەستەواژەى “كودەتا” لە مالىپەرى وەزارەتى دەرەوى توركيا لا برا.

لە ئىستادا بۇ وەسفکردنى ئەوهى لە پەيوەندييهكانى نيوان هەردوو ولات لە سالى ۲۰۱۳دا پرووى دا، مالىپەرى وەزارەتى دەرەوى توركيا نووسيوپەتى: “دواى كۆتاييهاتنى دەسلەلاتى سەرۆككۆمار مورشى لە ۳ى تەممووزى ۲۰۱۳، كاروبارى نوينهرايهتتى ديپلوماسى لە پايتەختەكانى هەردوو ولات لە تشرىنى دوومهى ۲۰۲۳وه لەسەر ئاستى “charge d'affaires” ئەنجام دراوه.” لە كاتى پرۆسەى ئاسايكردنەوى پەيوەندييهكانى توركيا لەگەل مىسر، رەتكردنەوى توركيا لە ريگەدان بە چالاكى دژە. سيسى و پروپاگەندەى لايەنگرانى ئىخوان موسليمين كە لە توركيا و بەتاييهتى ئەوانەى كە لە ئەستەنبوول دەژيان و تەنانەت رۆيشتنى بەشيكى زورىان لەم ولاتە، لە گرنگترين هەنگاوهكان بوو بۇ هەولدان بۇ ئاسايكردنەوى پەيوەندييه دوولايەنەكانيان.

خولى دىالۆگى چر

دواى چەندان سال لە پەيوەندييهكانى نيوان هەردوو ولات، توركيا و مىسر لەم دواييانەدا چوونەتە ناو پەيوەندييهكى چروپرى دوولايەنەى ئالوگۆرى ديپلوماسى. يەككە لە وەرچەرخانه گرنگەكانى ئەم پرۆسەيه بوومه لەرزەكەى ۶ى شوباتى ۲۰۲۳ بوو كە توركيا و سوورپاى هەژاند. مىسر يەككە بوو لەو ولاتانەى كە هاوكارىي مرۆيى بۇ توركيا نارد و سەمىح شوكرى، وەزىرى دەرەوى مىسر لەو كاتەدا، چووتە توركيا بۇ ئەوهى كە لە كاتى سەردانىكردنى ئەو شوپانەى كە بەهۆى بوومه لەرزەكە زيانيان بەركەوتوو، سەبارەت بە ناردنى هاوكارى لە ولاتەكەيهوه لەگەل توركيا هەماهەنگى بكات. ئەو پيشهاتەى كە زياتر دىالۆگى توركيا و مىسرى بەهيزتر كرد، ئەو جەنگە بوو كە دواى هيرشهكانى حەماس بۇ سەر ئيسرائيل لە ۷ى ئۆكتۆبەرى ۲۰۲۳ دەستى پى كرد. هاكان فیدان، وەزىرى دەرەوى توركيا كە لەم ماوهيهدا چەندان جار سەردانى قاھىرەى كردوو، هەولەكانى حكومەتى مىسرى بۇ ناردنى هاوكارىي مرۆيى بۇ غەززه و دامەزراندنى ئاگرەستى، بەرز نرخانددوو.

پرسى لىبىيا و رۆژەلاتى دەرياي ناوهراست

سەرەپراى باشتربوونى پەيوەندييهكان، توركيا و مىسر بۆچوونى جياوازيان لەسەر هەندىك بابەتى ناوچەكە، بەتاييهتى سەبارەت بە لىبىيا هەيه. توركيا و مىسر لە جەنگى ناوخۆى لىبىيا لە لايەنى بەرامبەردا بوون و ئەم دۆخە لە بنەرەتدا نەگۆراوه. بەلام توركيا لەم دواييانەدا پەيوەندييهكانى لەگەل حكومەتى بنگازى زياتر كردوو كە لە لايەن مىسر و ولاتانى دىكەى ناوچەكە پالپشتى دەكرىت و تەنانەت راي گەيانددوو كە كونسولخانەى توركيا لە بنگازى كە بۇ ماوهيهك داخرابوو، بەم زوانە دەكرىتەوه. هەردوو لاپايان گەيانددوو كە گەيشتونەتە رىككەوتن لەسەر بەردەوامى هاوكارىيهكان بۇ ئەنجامدانى هەلبژاردن لە لىبىيا بە زووترين كات. بەلام سەرەپراى ئەوانەيش، هيشتا روون نيبه كە ئايا توركيا بەردەوام دەبىت لە ئامادەبوونى سەربازىي خۆى لە لىبىيا و، هەروها چى بەسەر ئەو رىككەوتنە دەرياييهدا دىت سەبارەت بە سنووردانانە

ئاوييه كان كه له سالى ۲۰۱۹ له گه لىبىيا واژوى كردووه. ههروهها چاوه پروان دهكريت ئهردوغان و سيسى باهتگه ليكى وهك جهنگى ئيسرائيل و هماس و مهترسىي تهشه نه سه ندى گرژييه كان بو ولاتانى ديكه ي ناوچه كه و نيوه ندگيري به رده وامى توركييا له نيوان سوّمال و ئهسيوپيا و گرژييه كانى سوودان تاوتوي بكن.

سه رچاوه:

<https://www.bbc.com>